

Arbeiderklassens regjering

Taler

Olav Schefflo

Dato

7 februar 1928

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om Hornsruds regjeringserklæring

- 1 Hvis man kaster et blikk på det samfund vi nu lever i og forsøker å tenke sig
hvordan utviklingen vil gå, hvor lenge det vil vare før man får opfylt de ønsker
og krav som man mener å ha rett til å stille, da kan det ofte stille sig slik at man
synes tiden og utviklingen går svært smått og sakte. Hvis man derimot ser
5 bakover, må man mangen gang innrømme at farten er ikke så aller verst allikevel.
Selv de som ikke er eldre enn jeg, kan godt huske de dager da det å snakke om
socialisme i Norge og om en selvstendig arbeiderbevegelse som tok sikte på å
skape et annet samfund enn det vi nu har, det blev nærmest ansett som
barnaktig og naivt snakk. Man kunde lese i alle aviser av nogen betydning at
10 ganske visst innrømmet de at uten i verden, i de store og mektige land, i England
og Tyskland og Amerika - for ikke å snakke om et så fælt land som Russland -
der var det naturligvis klasseforskjell, der var det naturlig at der var klassekamp,
men her i vårt land hadde vi i grunnen ikke noget som het kapital, her var
sådanne jevne bra forhold, den ene trengte de annen, og det var bare noget skrik
15 og skrål av enkelte agitatorer som ville hisse op arbeiderne, når der i det hele tatt
var snakk om socialisme. I 90-årene og omkring århundreskiftet blev jo
kapitalmaktens fremmarsj i Norge så iøinefallende for enhver at det gikk ikke an
å påstå at der her i Norge ikke var nogen klasseforskjell. Men man sa; jo jo, vi har
litt klasseforskjell i de store byer, særlig i Kristiania, men utover landet, der er det
20 gudskjelov ennu som i gamle dager, der er det demokratiske og rimelige forhold,
og selv om det går an å hisse op arbeiderne i byene og lage fagforeninger og
streiker og trouble for samfundet, har vi i vår landbefolkning et element som vi
er sikre på vil holde sig i ro og vil sørge for at det nuværende samfund bevares.
Hvordan er idag? Idag er det vitterlig slik at stemingen, uviljen, bitterheten mot
25 det nuværende samfund den er om mulig større på landsbygden enn i byene.
Klasseforskjellen er mere iøinefallende, den sociale urett er mere skrikend i
mange av landets bygder enn i selv største byer, og det er det eiendommelige at

den største nød, den største misère, den er ikke å finne bare i de fattigste
30 bygder, f. eks. oppe i Finnmark og Troms fylker, men man må helst søke efter
den i de store brede bygder her på Østlandet. Et fylke som Hedemark f. eks., rikt
utstyrt fra naturens hånd - de har jord nok, og de har nu i de siste år hatt både
sommersol og regn nok, der har vært kronår og gode år år efter år, og allikevel,
hvad er stillingen i Hedemark? Bortsett fra de mange rike kakser lever store deler
35 av befolkningen i dette kanskje landets rikeste distrikt i den ytterste nød og
kummer. Der hersker derfor deroppe i bygdene og i alle landets største bygder
nu en stemning som, hvis man tar den rent følelsesbetonet, er like sterk som
blant arbeiderne i byene, om enn ikke så klar og målbevisst. I formiddag talte
venstres fører Mowinckel litt om den uro som har gjort sig gjeldende nu i disse
40 dager innenfor borgerskapet her i Norge. Av hensyn til denne uro, som han
vilde bilegge, selv ved å fremkalle en regjeringskrise, glemmer han at der også
finnes andre borgere, hvor uroen og grunnen til uroen kanskje er større enn
blandt de store finansmenn og mange småsparere. Den forrige regjering - eller
kanskje det var statsråd Øyen på eget ansvar - sendte i sin tid ut et cirkulære til
45 landets kommuner om at de nu i denne tid måtte spare alt hvad spares kunde.
Det gjaldt å redde landet fra finansiell ruin. Og hr. Øyen hadde da den utvei,
som er nærliggende for alle som ser samfundet fra den kant, at han tilrådet
herredsstyrene først og fremst å spare på fattigbudgettene. Det er da også blitt
imøtekommet. Deroppe på Hedemark har de gått så vidt nu at de for fattigfolk
50 har innført forbud mot slike varer som havregryn og melk. En av de aller rikeste
bygder - det har vært omtalt før offentlig, men det bør komme frem her i
Stortinget - en av de rikeste bygder deroppe, Ringsaker, hvor det såvisst er både
korn nok og melk nok, har man forbudt de folk i bygden som mottar
fattighjelp, å kjøpe slike varer som havregryn og melk på matsedlen. Hvis der
55 finnes spedbarn i huset - heter det - og moren ikke selv kan gi bryst, skal de få
kjøpt melk, men hvis moren lever og kan gi bryst, så skal både moren og alle de
andre nøie sig med å drikke vann. - Det er slike tilstande som gjør at der hersker
uro utover landsbygden. Og det kan man være sikker på, -at den uro vil ikke bli
mindre efter den debatt som har funnet sted idag, og efter den votering som
60 denne debatt sannsynligvis skal resultere i.

En stor del av landbefolkningen i Norge består av skogsarbeidere. Disse
skogsarbeidere, som bondepartiets fører idag omtalte med så stor velvilje, er
kanskje de, vanskeligst stillede av alle befolkningslag i landet. De inntar sammen
65 med sjøfolkene en særstilling derved at det er meget vanskelig for dem å bli
fagorganisert. For sjøfolkene er det klart at det er vanskelig, - de reiser jo fra havn

til havn og har vanskelig for å komme sammen og holde møter og skape organisasjoner. Men noget av det samme gjør sig gjeldende også for
70 skogsarbeiderne. Derfor har det tatt lang tid og kostet meget strev å få skogsarbeiderne organisert slik at de kan hevde sig mot tømmerspekulantene. I den senere tid har de begynt så småt å få det til allikevel; de moderne kommunikasjoner har gjort det mulig også for skogsarbeiderne å få sin bevegelse istand. Og det er denne bevegelse som de makthavende nu og særlig den forrige
75 regjering satte alt mulig inn på å få knust ved alle mulige midler. De hadde det håp, at når der nu var kommet istand en arbeiderregjering, da ville denne arbeiderregjering ikke delta i denne kamp, som tar sikte på å hindre at skogsarbeiderne får sin fagbevegelse istand. Vi trodde at nu skulde skogsarbeiderne bare ha den ene fiende å sloss med og ikke ha regjeringen som
80 fiende i ryggen. Hvis den nuværende regjering faller, da vil det blandt skogsarbeiderne bli sagt: Vel, vi skal altså fremdeles kjempe på to fronter, både mot de private og mot de offentlige makthavere.

Da valgresultatet forelå nu i høst reiste det spørsmål sig straks, hvorvidt der da
85 skulde dannes en arbeiderregjering. Meningene var meget delte, innen venstre var de især meget delte. Høyre og frisinne og bondepartiet var avgjort imot, men der var delte meninger også innen arbeiderpartiet. Det var ikke så klart med en gang, om man skulde - selv om der var anledning til det - gå til å danne en arbeiderregjering. Dette med en arbeiderregjering er jo et spørsmål som har vært
90 meget diskutert innenfor den internasjonal arbeiderbevegelse. Vi har hatt en retning representert av Kautsky, som i sin tid var avgjort imot at arbeiderpartiet skulde danne regjering i et borgerlig samfund. Og det var reminisenser fra den Kautsky'ske lære som gjorde sig gjeldende her innenfor det norske beiderparti, da det blev reist så stor tvil om arbeiderpartiet skulde danne regjering.
95 Imidlertid, kravet om en arbeiderregjering var så sterkt, at det var ikke til å stå imot. Og hvis vi ser på det valgresultat som forelå i høst og spør oss selv: Danner dette valgresultat en parlamentarisk basis for en arbeiderregjering? - Da må svaret bli ubetinget ja. Stillingen er den at i vår tid, i den generasjons tid som nu lever, har ingen regjering hatt en så stor velgermasse bak sig som ministeriet
100 Hornsrud. Det er nu 15 år siden vi hadde et valg i Norge, som kan sammenlignes med høstens stortingsvalg, det var stortingsvalget i 1912, dengang da høire blev feiet ut og venstre rykket inn i salen med over to tredjedels majoritet, det var dengang en venstrestatsråd sa til høire, at de fikk stikke pipen i sekk. Og Gunnar Knudsen uttalte de bevingede ord: Vi har makten, og vi vil
105 bruke den! Vi, venstre! Men hvis vi undersøger valgstatistikken og ser efter hvor

mange stemmer venstre dengang hadde, så kommer vi til et ganske interessant resultat. Venstre fikk ved valget i 1912 214 160 stemmer, det var 40,65 procent av samtlige avgitte stemmer. Ved valgene nu i høst fikk arbeiderpartiene
110 tilsammen 402 546 stemmer, det er 41 pct. av de avgitte stemmer. Venstres fremgang ved valget i 1912 utgjorde 25 pct., arbeiderpartienes fremgang tilsammen utgjorde 26 pct. Forskjellen på situasjonen den gang og nu er bare den, at man den gang hadde en valgordning, som var enda mere urettferdig enn den nuværende. I kraft av denne urettferdige valgordning kunde venstre den
115 gang sitte her med to tredjedelers majoritet, og det regjerte efter sitt eget hode helt og fullt. Men venstre hadde dengang ikke det grand større berettigelse i kraft av folkeviljen, enn den regjering, som nu sitter. Hr. Mowinckel innrømmet derfor også, at han i prinsippet ikke hadde noget mot en arbeiderregjering i et borgerlig samfund. Det var meget vennlig av hr.
120 Mowinckel; men det hjelper jo så lite, når spørsmålet om, hvorvidt vidt en arbeiderregjering skal eksistere, skal være avhengig av hr. Mowinckel; for jeg tror, det regelmessig vil vise sig, at når det passer for hr. Mowinckel, at der dannes en arbeiderregjering, passer det svært dårlig for arbeiderklassen. Vi har hatt den situasjon her i Norge, da den borgerlige presse, endog med "Tidens
125 Tegn" i spissen, hver dag ivret for, at socialdeinokratene skulde slå inn på ministersocialismen. "Tidens Tegn" likefrem tryglet arbeiderne om, at de nu måtte bryte med den bolsjevikiske taktikk og tenke på å nå frem ad parlamentarisk vei. Hvad var det, som gjorde det? Jo, vi hadde hatt revolusjon i Russland, og vi hadde hatt revolusjon i Tyskland, og borgerskapet i Norge så
130 dengang ingen annen redning for øieblikket, enn at arbeiderne overtok regjeringsmakten og ansvaret. Da passet det for borgerskapet; men da passet det ikke for arbeiderne. Det passet også for bourgeoisiet i Tyskland, da arbeiderne og soldatene strømmet fra fronten, da keiseren blev jaget vekk, og alt tydet på, at kapitalistklassen skulde gå til grunne, at socialdemokratiet dannet regjering og
135 dempet revolusjoneen, skapte ro og hindret arbeiderklassens seier. Den tid vil nok også komme igjen da hr. Mowinckel sier: «Det påhvile dere socialdemokrater som plikt å danne regjering» - en gang når småsparerne i bankene er blitt grepet av panikk på grunn av de borgerlige regjeringers politikk, og da også arbeiderne er blitt grepet av en sådan forbitrelse, at maktspørsmålet
140 rulles op igjen. Da kommer man nok og byr arbeiderpartiet regjeringsmakten på parlamentarisk grunnlag; men da er det kanskje for sent.

Man har skremt med, og man skremmer med dette arbeiderparti. Nu vil jeg si, at det er en bitter skjebne, som i denne henseende rammer arbeiderpartiet. I de

senere år har det norske arbeiderparti gjort mange ting som burde ha virket litt forsonende på borgerskapet, dersom borgerskapet hadde hatt noen slags takknemmelighetsfølelse; men i politikken finnes jo den ting ikke. Dengang da arbeiderpartiet brøt med den internasjonale, blev Tranmæl avbildet næsten i full figur i "Tidens Tegn" og hyldet som en nasjonal hero. "Han var dog norsk", stod det, "tros alt." Arbeiderpartiet har også gjort mange andre ting. Jeg nevner således kampen mot vårt parti, som det nu har drevet ned til 3 mann her i salen. Jeg synes, man skulde være litt rimelig på borgerlig hold istedenfor å fremstille det norske arbeiderparti som en slags busemann; men saken er, at nu passer det godt. Jeg vil nevne en sådan ting som, at den gruppe, arbeiderpartiet har her, den er ikke bare tallmessig sett stor; men den er også i andre henseender representativ; den er, vil jeg si, vel så allsidig sammensatt som mange andre grupper. Det er betegnende, at det eneste parti, som i sin rekke av representanter har funnet plass for gestligheten, er det norske arbeiderparti. Naturligvis, venstre har sin Belland, og bondepartiet har sin Løfsgaard; de er sikkert ganske bra kristelige, de også; men de er ikke fagfolk på området, de er ikke prester. Nu, denne anerkjennelse til det norsk arbeiderparti gir ikke jeg som representant for den 3dje internasjonale; det er ikke den ting, som jeg setter pris på hos det norske arbeiderparti; men jeg nevner det for å peke på, at de borgerlige partier, som forsøker å lukrere på å fremstille det norske arbeiderparti som et parti av ansvarsløse og av ugudelige folk og kristendomsfiender, ikke kan nekte, at det er det eneste parti, som har skaffet kirken en representasjon her i salen. Slik som det er på dette område, slik er det i virkeligheten med størsteparten av den skremmeagitasjon, som nu drives i anledning av, at arbeiderpartiet fikk fremgang ved valgene.

Den erklæring, som regjeringen fremla, synes jeg ikke burde ha tjent venstre som grunnlag til å stille et mistillitsvotum. At høre og bondepartiet, som er erklærte representanter for overklassen, benytter enhver anledning til å felle en arbeiderregjering, forstår jeg; men jeg synes ikke, at denne erklæring skulde ha vært et påskudd for venstre til her å gå høires ærende. Det er det, venstre gjør her, tross alt. Man kan snakke så meget, man vil, om folket og nasjonen og landet; det, som venstre idag gjennom sin fører har gjort, er å gå høires og storfinansenes ærende mot det norske arbeidende folk.

Det var da denne innledning, og den kan der naturligvis diskuteres om. Egentlig slu og listig var den ikke ihvertfall. Den var frisk og tiltalende, kan man si, men egentlig diplomatisk, beregnet på å lure sig frem, det skal man ikke kunne si den

185 var. Og jeg kan på sett og vis beklage, når stillingen blev som den blev, at denne innledning blev tatt med. Hadde ikke denne innledning vært, så vilde hr. Mowinckel ikke hatt nogen knagg å henge hatten sin på, han. Og hvis så skulde skje, at arbeiderpartiet igjen får chance til å danne regjering, så bør det overlates til hr. Mowinckel selv å dreie sine knagger. Jeg tviler ikke på at hr. Mowinckels
190 forslag til mistillitsvotum under enhver omstendighet vilde blitt fremsatt idag, men hadde han ikke hatt disse frasene i innledningen, da vilde det vært tydeligere for alt folket enn det er nu, at det er bankkapitalen, storfinansens, overklassen, som tvinger venstre til å åpne denne aksjon. Nu kan de skjule sig delvis bak dette at regjeringen har optrådt så og så urimelig, og det beklager jeg
195 virkelig, jeg beklager det i høi grad. Jeg må si, jeg tviler på at det er helt riktig når hr. Mowinckel nu fremstiller det som om han har latt sig provosere av disse sterke ord fra regjeringen. Jeg husker nok at hr. Mowinckel i sin tid lot sig provosere av Luihn på galleriet til å stemme mot sin overbevisning i tukthusloven, men at han nu på grunn av en del ord skal la sig provosere til å kaste
200 landet ut i en ministerkrise det tviler jeg på -, jeg tror ikke det er ordenes skyld, jeg tror det er de bastante, de virkelige interesser som gjør sig gjeldende.

Det er klart, at vi kommunister kan ikke stemme verken for Mellbyes forslag eller for Mowinckels. Hadde ikke stillingen blitt som den er blitt nu, så vilde det
205 ha ligget nær for oss kommunister - skjønt vi som gruppe på tre mann har grunn til å opptre med all beskjedenhets - å fremlegge en erklæring med en opsummering av vårt syn på denne regjering. Jeg finner imidlertid ikke at der nu er nogen stor grunn til det. Men jeg vil allikevel si, at jeg savner i erklæringen en bestemt ting. Der står jo det, at regjeringen finner at tiden nu ikke er inne til å gjennomføre
210 socialismen. Nu ja, jeg kan være enig med den i det, men jeg kan ikke skjønne at det er så nødvendig å peke på slike ting. Derimot tror jeg nok det kunde ha vært nødvendig å peke på, at det parti som regjeringen tilhører ikke tror, at man gjennom en regjeringsdannelse innen det borgerlige samfund kan gjennomføre socialismen. For det er nemlig et faktum, at den prosess må gjennomføres på en
215 annen front. Det er ikke her hovedslaget skal stå. Men nu tror ikke jeg det er nødvendig å forme nogen erklæring i så henseende. Jeg antar at det som nu skjer i tinget, vil bli den beste anskuelserundervisning for de norske arbeidere i spørsmålet om, hvordan maktens erobring skal foregå og vil komme til å foregå. De vil se det, at selv om de erklærer at de står på forfatningens grunn, at de ikke
220 er eventyrere, at de ikke vil gjøre statskup, men vil holde sig innen rammen av lov og forfatning, - hvis så sant regjeringen antyder at den vil føre en politikk til beste for arbeiderklassen og ikke til beste for arbeiderklassens fiender,

225 kapitalistklassen, da vil den ikke bli tålt. Her forlanges det at en arbeiderregjering
skal komme ut og si: Vi vil arbeide for alles interesser akkurat som Stauning i
Danmark, alle berettigede interesser skal vi arbeide for. Det er ikke
arbeiderpolitikk. En arbeiderregjering skal arbeide for arbeiderklassens interesser
naturligvis, som den har sagt, den har ingenting med å vareta kapitalistklassens
230 interesser; den varetar høireregjeringen når den sitter der, men med den forskjell
riktignok, at en høireregjering kan ikke komme her i Stortinget og si: Det er vår
hensikt å hevde kapitalistklassens interesser på de andre klassers bekostning. Det
ville bli oppfattet som uanstendig tale. Men det er ikke uanstendig tale å si, at
folket, det levende liv, arbeiderne, de og deres interesser skal gå foran alt annet.
Det er en politikk, en klassepolitikk som man kan vedstå sig. Og jeg vil si, det var
235 riktig gjort av regjeringen at den trådte frem som en klassebevisst
arbeiderregjering. Naturligvis får vi kanskje ikke se om den er i stand til å
gjennomføre stort av det som er stillet op som sitt program. Jeg skulde ha ønsket
at denne regjering hadde fått anledning til å vise hvad den duer til. Men den har
dog levet så og den er omkommet på en slik måte, at jeg er sikker på, at verken
240 høire eller bondepartiet og enda mindre venstre vil ha nogen fordel av den
regjeringsstorm den nu har laget.

Kilde

Stortingstidende 1928, s.72-76

245

Emner

Debatt, Innlegg i Stortinget, Partipolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/arbeiderklassens-regjering>

250

255

260